

Gueorgui Gospodínov (Bulgària, 1968) és un dels autors més importants de la literatura búlgara i europea de l'actualitat. Les seves obres s'han traduït a una trentena d'idiomes i ha guanyat nombrosos premis nacionals i internacionals, entre els quals destaquen el Premi Nacional de Literatura Novella Búlgara de l'any 2013, el Premi Ciutat de Sofia de Literatura 2012 i el premi del PEN americà de traducció el 2016. *Física de la tristesa* va esgotar la primera edició en un sol dia i es va convertir en el llibre més venut de la dècada a Bulgària. Amb *El refugi del temps* (Periscopi, 2024) va guanyar el Premi Strega Europeu 2021 i el Premi Booker Internacional 2023. El 2025 va publicar *El jardiner i la mort*, un text emotiu i preciós que reivindica l'acceptació del dolor i l'acolliment de la nostàlgia.

Marc Casals (Girona, 1980) és llicenciat en traducció i interpretació per la Universitat Pompeu Fabra. Des de l'any 2005 està establert als Balcans, gairebé dues dècades repartides entre Bulgària, Bòsnia, Croàcia i Eslovènia, on viu actualment. Tradueix del búlgar i el BCMS (bosnià/croat/montenegrí/serbi) i escriu sobre història, política i cultura balcàniques a diversos mitjans. És Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians 2025 per la seva traducció al català d'*El jardiner i la mort* de Gueorgui Gospodínov i autor de *La piedra permanece: Historias de Bosnia-Herzegovina* (Libros del K. O., 2021, traduït al bosnià i al polonès) i *La vida entremedias. Un diario balcánico* (editorial Báltica, 2026).

Garth Greenwell — «Malgrat la seva obsessió per la tristesa, Gospodínov és un entremaliat de mena, i sovint resulta molt divertit.»

elDiario.es — «Reafirma el lloc de Gueorgui Gospodínov com un dels escriptors més audaços de la literatura europea contemporània.»

Financial Times — «*Física de la tristesa* no és tant un intent de descriure el món mitjançant un conjunt de lleis estables com una constel·lació de vinyetes, anècdotes, llistes, digressions, passadissos i cambres secretes, somnis, records i retalls diversos. Aquests fragments d'experiència conformen una autobiografia especulativa d'una originalitat sorprenent.»

The New Yorker — «La veritable recerca de Gospodínov a *Física de la tristesa* consisteix a trobar una manera de conviure amb la tristesa, a permetre que sigui una font d'empatia i d'un dubte saludable, l'antídot contra la política agressiva i les 'exhortacions del mercat' i no pas una causa de "por salvatge".»

Alberto Manguel — «Gospodínov és un dels escriptors europeus més importants d'avui. Hi ha molt poques novel·les que, fins i tot per a un lector experimentat, resultin absolutament originals: *Física de la tristesa* és un d'aquests llibres excepcionals.»

Sobre altres obres de l'autor:

Joan Benesiu — «Una prova que la novella encara pot resultar un gènere viu i sorprenent que fa que un vent fresc et bufe a la cara.»

La Vanguardia — «Una novella fabulosa amb què l'escriptor búlgar ha guanyat el Premi Booker Internacional captant el moment expansiu del populisme i de mirada al passat que recorre Europa.»

Diari de Barcelona — «A través d'un relat ple d'ironia i de sàtira, l'autor ofereix una mirada política sobre el passat, la història i la nostàlgia com a refugi dels possibles desastres que poden venir en un futur.»

Núvol — «La de Gospodínov és una història sobre com els individus percebem el temps, sobre com l'arma blanca de la ficció ens permet crear una arma de destrucció massiva com la memòria, i a la vegada és també un toc d'atenció a una Europa que si continua molt temps oblidant qui és —el present— i qui vol ser —el futur— acabarà tornant a caure en els errors calamitosos del passat. Brillant.»

Diari de Tarragona — «Una novella imprescindible, sense cap mena de dubte.»

Quadern, El País — «No hi ha cap dubte del talent literari de Gospodínov.»

Gueorgui Gospodínov

Física de la tristeza

Traducció del búlgar de Marc Casals

ANTÍPODA, 106

EDICIONS DEL PERISCOPI

Títol original: *Fizika na tagata*

© Gueorgui Gospodínov, 2011

Primera edició: octubre del 2026

© de la traducció: Marc Casals, 2026

© de la il·lustració de coberta: Alejandro Pasquale — Obra “Espora”

© de la fotografia de l'autor: Phelia Baruh, 2024

© de l'hexàmetre de les pàgines 82 i 83: Pau Sabaté. 2026

© d'aquesta edició: Edicions del Periscopi sL, 2026

Publicat per Edicions del Periscopi sL

info@periscopi.cat | Web: www.periscopi.cat

Facebook: www.facebook.com/Periscopi | X: x.com/Ed_Periscopi

Instagram: [@edicions_del_periscopi](https://www.instagram.com/edicions_del_periscopi)

Impressió: Romanyà Valls, Capellades

Imprès a Catalunya — *Printed in Catalonia*

Edició a càrrec d'Aniol Rafel, Andrea Rovira i Marta Rubirola

Maquetació: Tono Cristòfol

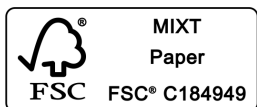
Correcció: Miquel Saumell Santauegènia, Òscar Lozano i Núria Saurina Eudaldo

Disseny de la col·lecció i dels interiors: Tono Cristòfol

Dipòsit legal: B 15265-2026

ISBN: 979-13-87726-56-0

Aquest llibre s'ha imprès amb un paper òfset cru de noranta grams i ha estat compaginat amb la tipografia Caslon Pro.

Tots els drets reservats. Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics.

Amb el suport del Departament de Cultura

EPIGRAFIA

O mytho é o nada que é tudo.

F. PESSOA, *Mensagem*

Només existeixen la infantesa i la mort.

I no hi ha res entremig...

GAUSTÍ, *Autobiografies escollides*

Ja no és màgic el món. T'han deixat.

BORGES, «1964»

...i arribo als dominis i als amples palaus
de la memòria, on hi ha els tresors de les
innombrables imatges...

SANT AGUSTÍ, *Confessions*, Llibre X

Només el que és passatger i efímer mereix
ser registrat.

GAUSTÍ, *Els abandonats*

Tinc ganes de volar, de nedar, de lladrar,
de bramar, d'udolar. M'agradaria tenir ales,
una closca, escorça, exhalar fum, tenir una
trompa, tòrcer el cos, separar-me en trossos,
ésser en tot, emanar-me en les olors, badar-me
com una planta, córrer com l'aigua, [...]
penetrar tots els àtoms, davallar fins al fons
de la matèria; ser la matèria!

GUSTAVE FLAUBERT, *Les temptacions
de sant Antoni*

...mixing / memory and desire...

T.S. ELIOT, *The waste land*

Els gèneres purs no m'interessen gaire.
La novel·la no és de raça ària.

GAUSTÍ, *La novel·la i el no-res*

Si el lector ho prefereix, pot considerar el llibre
com una novel·la...

ERNEST HEMINGWAY, *París era una festa*

PRÒLEG

Vaig néixer a finals d'agost de l'any 1913 com a ésser humà de sexe masculí. No en sé la data exacta. Es van esperar uns dies per veure si sobrevivia i no va ser fins llavors que em van registrar. És el que es feia amb els nadons en aquell temps. Era estiu i les feines del camp ja eren a les acaballes i calia collir aquest i l'altre fruit del terròs, o bé la vaca anava de part i algú havia d'estar-hi al costat per tenir-ne cura. Estava a punt d'esclatar la Gran Guerra, que vaig passar com la resta de malalties infantils: la varicella, el xarampió...

Vaig néixer dues hores abans que sortís el sol com a mosca de la fruita. Moriré aquesta nit després que el sol es pongui.

Vaig néixer l'any 1968 com a ésser humà de sexe masculí. Recordo aquell 1968 fil per randa, des del principi fins al final. En canvi, no recordo res de l'any en què som ara. De fet, ni tan sols en sé el número.

Soc nascut de sempre. Encara recordo l'inici de l'edat de gel i el final de la Guerra Freda. La visió de la mort dels dinosaures (en totes dues èpoques) és un dels espectacles més insuportables que he presenciat mai.

Encara no he nascut. Però el meu naixement s'acosta. Tinc menys set mesos. No sé com es compta aquest valor negatiu al ventre de la mare. Soc petit (o petita, encara no se sap quin és el meu sexe) com una oliva, peso un gram i mig. De mica en mica la meva cua s'escurça. Allò que hi ha en mi d'animal marxa, tot fent adeu amb la cua fugissera. Diria que he estat escollit per néixer com a humà. Aquí tot és fosc i acollidor, però estic lligat per ves a saber què que no para de bellugar-se.

Vaig néixer el 6 de setembre del 1944 com a ésser humà de sexe masculí. Corrien temps de guerra. Al cap d'una setmana, el meu pare va marxar al front i la meva mare es va quedar sense llet als pits. Una tieta sense fills volia acollir-me i criar-me, però no van voler donar-me en adopció. Jo plorava de fam la nit sencera. En comptes del biberó, em donaven trossos de pa remullat en vi perquè els xuclés.

Recordo haver nascut com a roser silvestre, com a perdiu, com a *Ginkgo biloba*, com a llimac, com a núvol de juny (aquest record és fugaç), com a safrà lila de tardor prop de Halensee, com a cirerer primerenc glaçat per una nevada tardana d'abril, com la neu que va glaçar aquell cirerer con-fiàt...

Jo som.

I. EL PA DE LA TRISTESA

EL BRUIXOT

«I aleshores el bruixot em va treure la gorreta del cap, la va travessar amb un dit i m'hi va obrir un forat ben ample. Jo em vaig posar a plorar, perquè no podia tornar a casa amb aquell estrip. El bruixot va somriure, va bufar-hi al damunt i... oh, miracle! El forat havia desaparegut. Quin bruixot tan extraordinari.»

«Avi, que això és un mag i no un bruixot!», em sento dir.

«Abans se'n deien bruixots», respon el meu avi. «No va ser fins més endavant que es van transformar en mags.»

Però jo ja soc allà, amb dotze anys. Ha de ser l'any 1925. A la mà, tota suada, estrenyent-la ben fort, hi tinc una moneda de cinc levs. En noto el cantell. És el primer cop que vaig a la fira, i tinc diners per gastar.

«Passeu, passeu, bona gent! Veniu a veure el pitó, que fa tres metres del cap a la cua i tres metres més de la cua al cap...» Caram! Com deu ser aquesta serp de sis metres? «On vas, marrec? Són cinc cèntims!» «Però si és tot el que

tinc, no me'ls vull deixar en una serp.» Al davant venen pomades, argila medicinal i tints per al pèl.

«Tiiiiints per al bigotiiiiiii! I seny per als tòtils!»... Qui deu ser aquell home envoltat de velles que sangloten? «A en Nikoltxo l'havien fet presoner a la guerra, i quan va tornar a casa, es va assabentar que la seva promesa s'havia casat amb un altre home. Així que la va anar a buscar a la font i li va arrencar el cap. I vet aquí que, mentre sortia volant, el cap de la noia es va posar a parlar i li va dir: "Però que has fet, Nikoltxo?". Ara sí que plorareu, velles xarugues!» I les velles bramen i es comencen a estirar els cabells... «Si voleu saber la pífia d'en Nikoltxo i per què li va arrencar el cap a una núvia innocent, compreu aquest aplec de rondalles!» Rondalles, això era el que venia! I quina pífia devia fer, aquell Nikoltxo?

La gent m'empeny, una multitud de gent. Estrenyo ben fort la moneda. «Vigila que no te la pispin», m'ha dit el pare quan me l'ha donada.

«Atura't a ca l'Agop de cop i tasta'n xarop!», hi ha escrit en lletres grans i rosades, del mateix color que el xarop. M'empasso la saliva. I si en prenc...? «Dolços, dolços, pirulins de gall ben dolços!», em tempta el dimoni, disfressat de vella armènia. «Qui és llaminer, aquí s'ho passarà bé!» I ara què faig? Em bec un xarop o em menjo un gall de caramel? Em quedo a mig camí empassant-me la saliva i no hi ha manera de decidir-me. El meu avi, dins meu, no és capaç de triar. Vet aquí d'on prové la indecisió que em turmentarà tota la vida. Em veig assegut allà al mig, llargarut i escardalenc, amb un genoll pelat i la gorra que el bruixot està a punt de foradar-me. Tinc la boca badada i em tempta aquest món que se m'ofereix. M'allunyo una mica

del tràfec i em veig a vista d'ocell. La gent passa amunt i avall al meu voltant, però jo estic quiet, i el meu avi també. Som dos éssers en un sol cos.

Hop! Una mà m'arrenca la gorra del cap. He arribat a la tauleta del bruixot. Em dic a mi mateix que tranquil, que no em posi a plorar, perquè ja sé el que passarà d'un moment a l'altre. El dit del bruixot ja ha travessat la tela. Mare meva, quin descosit! La gent que hi ha al voltant està ben enriolada. Algú em clava uns bons cops al clatell descobert i em cauen llàgrimes dels ulls. Espero, però el bruixot, com si hagués oblidat la continuació de la història, desla la gorreta foradada, m'acosta la mà a la boca, la fa girar i... quin horror, m'ha segellat els llavis i no els puc obrir! M'he quedat mut i la gent es fa un tip de riure. Intento pronunciar alguna paraula, però només se sent un murmuri que em ve del fons de la gola. Mmmmm. Mmmmm.

«En Harry Stòev és a la fira! En Harry Stòev ha tornat d'Amèrica!»... Un homenet vestit de ciutat s'obre pas entre la munió de gent que xiuxiueja amb respecte i el saluda. En Harry Stòev, el nou Dan Kòlov, el somni búlgar fet realitat! * «Les seves cames valen un milió de diner americà», proclama algú darrere meu. «Els fa una clau amb les cames i els ofega, els atrapa de tal manera que no es poden ni bellugar.» «Per això l'anomenen “l'abraçada de la mort”», afegeix un altre ben fluixet. Jo m'imagino amb nitidesa aquells lluitadors ofegant-se, estesos l'un a tocar de l'altre sobre la

* Tant Harry Stòev com Dan Kòlov eren dos lluitadors de lluita lliure nascuts a la Bulgària profunda, que, després d'emigrar als Estats Units, van tenir una carrera internacional de molt d'èxit. (*Totes les notes són del traductor.*)

lona, i sento que em començo a quedar sense aire com si en Harry Stòev m'hagués atrapat amb aquella clau. M'afanyo a desempallegar-me'n mentre la gentada l'encalça. I, aleshores, d'algun lloc darrere meu sento: «Atenció tothoom! Veniu a veure el nen amb cap de brau! Una cosa mai vista! El petit Minotaure del Laberint, que només té dotze anys! Podeu gastar-vos cinc levs en menjar o beure, i quan us ho hàgiu acabat ja estarà. En canvi, pels mateixos cinc levs podreu explicar el que hi ha aquí dins la resta de la vostra vida!».

L'avi no té el record d'haver-hi entrat. Però ara, en aquest record, soc jo qui és a la fira. Ara jo soc l'avi, i el record m'arrossegava cap a dins amb una força irresistible.

Pago els cinc levs mentre m'acomio mentalment del pitó i aquells sis metres tan temptadors, del xarop gelat de ca l'Agop, de la història del presoner Nikoltxo, dels pirulins de gall de la vella armènia i de l'abraçada de la mort d'en Harry Stòev. I davallo per l'envelat on hi ha el Minotaure.

A partir d'aquest moment, el fil de la memòria de l'avi es va fent prim, però no arriba a trencar-se. Ell explicava que no havia gosat entrar a l'envelat, però jo sí que hi entro. S'ho devia guardar per a ell. Per això soc aquí, en el seu record. Si l'avi no hagués estat aquí abans que jo, que podria seguir endavant? No ho sé, però hi ha alguna cosa que no encaixa. Ja soc dins el laberint, que té la forma d'un gran envelat en penombra. La criatura que contemplo no s'assembla a la que hi ha al meu llibre preferit de mites grecs amb il·lustracions en blanc i negre, que és on vaig veure el Minotaure per primer cop. De fet, no hi retira gens ni mica. Aquest Minotaure no fa por, sinó llàstima. És un Minotaure tristoi.

Al bell mig de l'envelat hi ha una gàbia de ferro que fa unes cinc o sis passes de llarg i és un xic més alta que una persona. El rovell ha començat a enfosquir els llistons metàl·lics prims. A dins, hi ha un matalàs i una cadireta de tres potes en un costat, i a l'altre, una galleda amb aigua i palla escampada. Una banda de la gàbia per a la persona i l'altra per a la fera.

El Minotaure està assegut a la cadireta, d'esquena al públic. El que fa impressió no és que s'assembli a una bèstia, sinó que té alguna cosa humana. És aquesta humanitat el que t'esgarrija. Té el cos de nen, pastat al meu.

Li ha sortit el primer pèl a les cames i té uns peus amb els dits llargs (no sé per quin motiu, jo m'esperava unes peülles). Duu uns pantalons curts descolorits que li arriben fins als genolls, una camisa de màniga curta i, quan la mirada arriba a dalt de tot..., troba el cap d'un brau jove. És una testa lleugerament desproporcionada respecte al cos, grossa, pesant i peluda. És com si la natura hagués dubtat a l'hora de crear-lo i s'hagués quedat a mig camí entre el brau i l'home, com si s'hagués espantat o s'hagués distret. Aquest cap no és només de brau però tampoc només d'home. Com pots descriure una cosa, si la llengua també dubta i es queda a mitges? Té el rostre (o és el morro?) allargat i el front una mica tirat enrere, però igualment massís, amb uns ossos que li sobresurten per damunt dels ulls (en realitat, és un front semblant al de tots els homes de la meva família, així que em passo sense pensar-hi la mà per l'os frontal). La mandíbula inferior és massa prominent, sòlida, i té els llavis força més gruixuts que els humans. A la mandíbula sempre s'amaga el que hi ha de més animal, és el darrer lloc que la bestialitat abandona. Com que té el rostre (o el morro) allargat

i esclafat als costats, els ulls d'aquesta criatura estan molt separats l'un de l'altre. Per tota la cara li despunta una mena de borriçol de color castany; no pas barba, sinó borriçol. Ara bé, a prop de les orelles i el clatell aquest borriçol es torna pèl que creix de manera desordenada i feréstega. Però, malgrat això, el Minotaure és més humà que cap altra cosa. Desprèn una tristesa que no desprèn cap animal.